

NEHMOTNÉ AKTÍVA A PRÍSTUPY ICH OCEŇOVANIA

INTANGIBLE ASSETS AND APPROACHES OF THEIR MEASUREMENTS

Anikó Molnárová

*Brno University of Technology, Faculty of Business and Management,
Department of Informatics
molnarova@fbm.vutbr.cz*

Abstrakt:

Nehmotné aktíva patria takisto ako vyprodukované výrobky do majetku podniku, ale ich cenotvorba sa môže líšiť. V odbornej literatúre existuje mnoho metód slúžiacie na oceňovanie nehmotných aktív, ktoré sú založené na troch základných prístupoch. Každý z nich sa snaží zachytiť hodnotu majetku na základe iných špecifických charakteristík. Príspevok definuje nehmotné statky a ich význam, ďalej sa zaoberá prístupmi oceňovania nehmotných statkov a porovnáva ich rozdiely.

Abstract:

Intangible assets, as well as produced products, belong to the company's assets, but their pricing may vary. Specialized literature defines a number of methods of intangible asset pricing based on three basic approaches to pricing. Each of them tries to grasp the asset price on the basis of different specific characteristics. The present paper defines intangible assets and their significance, it also deals with pricing approaches of intangible assets and compares their differences.

Kľúčové slová:

Nehmotné aktíva, hodnota, oceňovanie, kvantitatívny prístup

Keywords:

Intangible assets, value, valuation, quantitative approach

JEL: G12

1 Úvod

Podnikateľská aktivita sa vykonáva za účelom dosiahnutia zisku. Vyprodukované výrobky a služby sa stanú predmetom zmeny. Predajom podnik získava tržby za realizované výkony. Úspech podniku, bez ohľadu na povahu odvetvia, v ktorom pôsobí, je meraný rozdielom, v akom výnosy z predaja prevyšujú náklady spotrebovaných zdrojov. Cena výrobku rozhoduje o tom, aké výnosy prináša výrobok podniku. Vyššou cenou môžeme dosiahnuť väčšie čisté zisky, na druhej strane príliš nízka cena vytvára náklady ušlých príležitostí.

Ako z účtovného tak z ekonomického hľadiska majetok je členený na hmotný a nehmotný. Až v poslednej dobe sa začali podniky viac venovať problematike nehmotného majetku. Nehmotný majetok má vo veľa prípadoch vysokú hodnotu a niekedy bez hmotnej zložky nemôže ani existovať.

Podnikateľské subjekty sa doteraz zameriavali najmä na hmotný majetok a snažili sa z toho vyprodukovať čo najvyššie zisky. Silná hospodárska súťaž, divoké konkurenčné prostredie, neustály vývoj komunikačných a informačných technológií donútili podniky k tomu, aby disponovali aj určitými nehmotnými aktívami, ktoré sa v poslednej dobe objavujú aj v zložení obchodovaných výrobkov a služieb. Vzhľadom na to, že tieto nehmotné statky a práva k ich užívaniu sa stávajú čoraz viac

predmetom obchodných transakcií, je potrebné sa zaoberať otázkou cenotvorby aj u takého druhu majetku. Nehmotný majetok má jedinečné vlastnosti z hľadiska charakteru majetku. Stanovenie ceny nehmotných statkov pri predaji je zložitá úloha z hľadiska povahy majetku. Nielen pri predaji ale aj pri rozhodovaní o poskytnutí práva k užívaniu nehmotného statku inému subjektu je dobré poznať jeho hodnotu. Je potrebné si uvedomiť, že pri tvorbe ceny nehmotných statkov sa môžeme stretnúť s výraznými špecifickými faktormi, ktoré sa u hmotného majetku neobjavujú. Pre stanovenie ceny existujú rôzne prístupy. Každý z nich sa snaží zachytiť cenu majetku na základe iných špecifických charakteristík. V domácej a zahraničnej literatúre existuje mnoho metód slúžiacie na oceňovanie nehmotných aktív. Niektoré z nich majú čisto teoretický charakter, zatiaľ čo iné sú použiteľné v podnikovej praxi. Každá metóda má svoje výhody a nevýhody, ale žiadna z nich nie je schopná uspokojiť všetky nastavené požiadavky. Je potrebné si uvedomiť, že oceňovanie nehmotného majetku je veľmi zložitá úloha z dôvodu charakteru majetku, lebo ťažko sa určuje hranica medzi duševným a inými formami kapitálu.

Tematika nehmotných statkov je veľmi rozsiahla, teoretické názory na jeho definovanie a delenie nie sú jednotné. Hlavným cieľom článku je zhrnúť súčasný teoretický stav v tejto oblasti, charakterizovať základné metódy, ukázať ich na praktických príkladoch a určiť ich hlavné výhody a nevýhody.

2 Definovanie a klasifikácia nehmotných statkov

Podľa Smejkal (2010) *nehmotný statok* možno pojmovo vymedziť ako statok tvorený konkrétnym duševným obsahom, ktorého objektívne vyjadrenie je spôsobilé byť predmetom spoločenských vzťahov, bez toho, aby bolo potrebné jeho stelesnenie v hmotnej podobe. Objektívne vyjadrenie umožňuje u nehmotných tovarov ich zmyslové vnímanie (spravidla zrakom či sluchom), rovnako ako každý hmotný statok (tj. statok vyjadrený v objektívnej hmotnej podobe) je vnímateľný už hmatom.

Z ekonomického hľadiska všeobecne použiteľnú formuláciu pojmu nehmotné aktívum ponúka Bouteiller, (2001), podľa ktorého nehmotné aktíva vznikajú ako výsledok minulých udalostí, pričom sa vyznačujú tromi charakteristikami: nemajú hmotnú povahu, sú schopné generovať budúce čisté príjmy, sú právne či inak chránené.

Nový občiansky zákonník sa venuje problematike nehmotných statkov v par. §496, v ktorom ho definuje nasledovne: „*Nehmotné veci sú práva, ktorých povaha to pripúšťa, a iné veci bez hmotnej podstaty.*“ Smejkal (2010) ďalej uvádza, že v zmysle právnom nie všetky nehmotné statky sú predmetom práv k nehmotným statkom. Predmetom týchto práv sú len tie nehmotné statky, pre ktorých zvláštnu právnu úpravu sa vytvorili spoločensko-ekonomické podmienky, na ktorých sa zakladajú právne politické dôvody tejto úpravy.

Nehmotné aktívum je pomerne novým fenoménom v oblasti účtovníctva a daní. Medzinárodné štandardy účtovného výkazníctva sa v IAS 38 zaoberajú nehmotnými aktívami. Nehmotné aktívum z pohľadu IAS 38 musí byť: „*...identifikovateľné, podnikom kontrolované a prinášajúci budúcich ekonomických úžitkov.*“

Z horeuvedeného vyplýva, že pomenovanie a definície sa na základe rôznych hľadísk v značnej miere líšia. Dá sa konštatovať, že širší pojem je *nehmotný statok*. Pri hľadaní trhovej hodnoty sa však väčšinou používa pojem *nehmotný aktívum*.

2.1 Klasifikácia nehmotných statkov

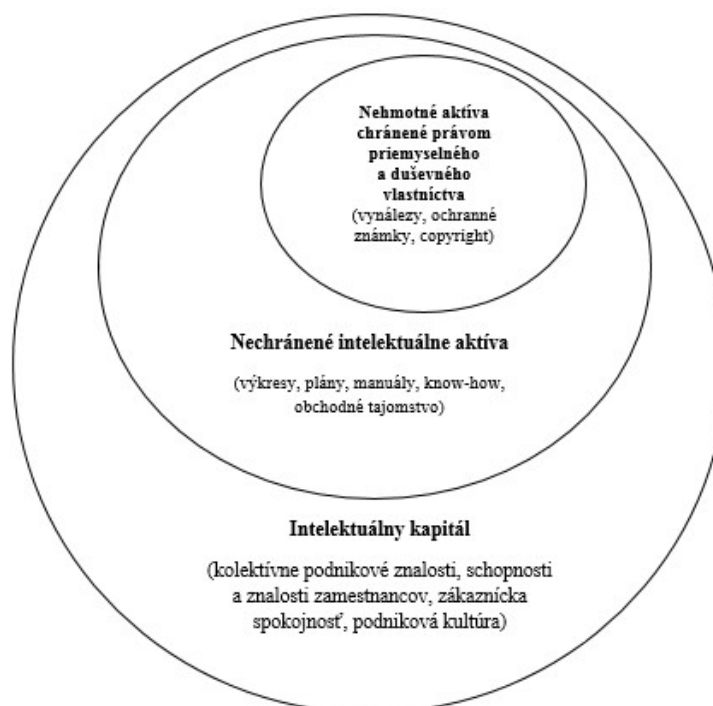
Rôznorodosť nehmotných statkov takisto spôsobuje ťažkosti v ich klasifikácií. Prehľadné delenie na základe ich charakteristík ponúka Malý (2007), ktorý nehmotné statky rozdelil do nasledujúcich skupín:

1. *Nehmotné výsledky tvorivej duševnej činnosti:*

- vlastný obsah myšlienky: vynálezy či technické riešenie chránené patentom, úžitkovými vzormi a priemyselnými vzormi, topografie polovodičov, odrody rastlín atď.
 - spôsob vyjadrenia či stváranie myšlienky: autorské diela vrátane počítačových programov a štruktúry databáz, výkony umelcov vykonávajúcich autorské diela.
2. *Nehmotné výsledky skúseností a iné duševné činnosti*: know how, obchodné tajomstvo, zvukové záznamy, zvukovo-obrazové záznamy, atď.
3. *Nehmotné hodnoty osobnosti*:
- hodnoty a prejavy osobnosti fyzickej osoby, napr. česť, meno, ľudská dôstojnosť, súkromie, prejavy osobnej povahy
 - osobné údaje fyzickej osoby
4. *Vyjadrenie hospodárskej individuality subjektu a jeho produktu a činnosti*:
- ochranné označenia - ochrannej známky, označenia pôvodu výrobku a zemepisné označenie, firemné označenie, logo či iný prejav podnikateľa
 - názov právnickej osoby
 - goodwill

Pre úplnosť uvádzam aj klasifikáciu zo zahraničnej literatúry. Nehmotné statky sa podľa Contractor (2001) delia na tri oblasti (viď. obrázok 1), ktoré spoločne tvoria firemné znalosti. Do prvej skupiny patria registrované aktíva chránené právom priemyselného a duševného vlastníctva, ako napríklad vynálezy, úžitkové a priemyselné vzory, ochranné známky, copyright. Druhá skupina obsahuje elementy prvej skupiny, a patria tam všetky nechránené nehmotné aktíva (výkresy, plány, manuály, know-how, obchodné tajomstvo). Tretia skupina v sebe zahŕňa nehmotné aktíva z predošlej skupiny, a ďalšie nehmotné aktíva typu: kolektívne podnikové znalosti, schopnosti a znalosti zamestnancov, zákaznícka spokojnosť, podniková kultúra.

Obrázok 1: Schematické zoskupenie firemných znalostí s príkladmi

Zdroj: Contractor, 2001

Okrem pojmu nehmotný statok je využívaný pojem *duševné vlastníctvo*. Podľa Blair (2005) **duševné vlastníctvo** tvoria všetky nehmotné statky, ktoré sú spôsobilé byť predmetom súkromnoprávných vzťahov ich majiteľov a majú určitú, aspoň potenciálnu majetkovú hodnotu. Svačina (2005) uvádza, že duševné vlastníctvo v sebe zahŕňa práva priemyselného vlastníctva a autorské práva. Priemyselné vlastníctvo je pojmom užším, ktorý zahŕňa iba časť duševného vlastníctva. Priemyselné vlastníctvo vzniká na základe rozhodnutia Úradu priemyselného vlastníctva o udelenia ochrany. Priemyselné vlastníctvo predstavuje súhrn absolútnych práv k nehmotným statkom, ktoré musia byť priemyslovo využiteľné. (Podrobnejšie viď tab. 1)

Tabuľka 1: Klasifikácia duševného vlastníctva.

Duševné vlastníctvo			
Autorské právo	Práva k priemyselnému vlastníctvu		
Autorské diela Súvisiace diela Software Databáze	Technické riešenie Vynález Úžitkový vzor Topografie polovodičov	Právo na označenie Ochranné známky Označenie pôvodu Zemepisné označenia Obchodná firma	Súvisiace práva Priemyselný vzor Know - how Odrody rastlín Plemena zvierat Objavy Obchodné tajomstvo Goodwill

Zdroj: vlastné spracovanie

Duševné a priemyselné vlastníctvo

Autor Telec (1994) definuje duševné vlastníctvo ako právnu a ekonomickú abstrakciu, ktorá je tvorená súhrnom rôznych objektívne vyjadrených ideálnych (tj. nehmotných) predmetov, ktoré nie sú vecami v našom dnešnom právnom zmysle ani právami samými, ale ako nehmotné majetkové hodnoty sú spôsobilé byť samostatnými predmetmi právnych a ekonomických vzťahov. Predmetom odcudzeniu (predaja, daru, vkladu, dedičstva alebo iného prevodu) pritom nemôžu byť tieto nehmotné predmety, ale len práva k nim. Preto hovoríme o právach duševného vlastníctva. Tieto nehmotné majetkové hodnoty vznikli buď ako výsledky duševnej tvorivej činnosti fyzických osôb alebo ako výsledky netvorivých činností fyzických alebo právnických osôb.

Smejkal (2010) konštatuje, že z hľadiska ekonomického tieto nehmotné objekty duševného vlastníctva, presnejšie povedané práva k nim, sú peniazmi oceneným tovarom, majúci svoju výmennú a úžitkovú hodnotu na trhu. Teória a prax sa zameriava najmä na oceňovanie patentov, úžitkových a priemyselných vzorov, ochranných známk a obchodného tajomstva. Za nehmotné statky (z ktorých časť je výsledkom výskumu a vývoja), ktoré sú odborne, vecne aj právne spôsobilé používať (priemyselne) právnej ochrany, sú všeobecne považované (Kubíček a Svačina, 2006):

- vynálezy
- úžitkové vzory
- priemyselné vzory
- topografie polovodičových výrobkov
- nové odrody rastlín a plemená zvierat
- ochranné známky
- označenie pôvodu výrobkov alebo produktov
- obchodná firma
- zlepšovacie návrhy,
- spôsoby prevencie, lekárske diagnostiky chorôb a liečenie ľudí
- počítačové programy (softvér)
- know-how.

Ochranu týchto predmetov priemyselného vlastníctva má v Českej republike na starosť Úrad priemyselného vlastníctva. Na vyššie uvedené práva sa vzťahujú nasledovné zákony (podrobný zoznam všetkých zákonov vid': www.upv.cz) Zákon č. 14/1993 Sb., o opatreniach na ochranu priemyselného vlastníctví (ve znení zmien na základe zák. č. 250/2014 Sb.)

- Zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhaní práv z priemyselného vlastníctví
- Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách
- Zákon č. 452/2001 Sb., o ochrane označení pôvodu a zemepisných označení
- Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezoch a zlepšovacích návrhoch,
- Zákon č. 206/2000 Sb., o ochrane biotechnologických vynálezů
- Zákon č. 173/2002 Sb., o poplatkoch za udrzovanie patentů a dodatkových ochranných osvedčení pro léčiva a pro přípravky na ochranu rostlin a o změně některých zákonů
- Zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech
- Zákon č. 207/2000 Sb., o ochrane průmyslových vzorů.
- Zákon č. 529/1991 Sb., o ochrane topografií polovodičových výrobků,
- Zákon 378/2007 Sb., o léčivech a o změnách některých souvisejících zákonů (ve znení zmien na základe zák. č. 250/2014 Sb.)

Webová stránka Úradu priemyselného vlastníctva uvádza, že Česká republika je zmluvnou stranou *Dohody o Vyšehradskom patentovom inštitútu (VPI)*, členom *Svetovej organizácie duševného vlastníctva (WIPO)*, ktorá je významnou medzinárodnou organizáciou v oblasti ochrany duševného vlastníctva, a zmluvnou stranou radu multilaterálnych medzinárodných zmlúv na ochranu priemyselného vlastníctva spravovaných touto organizáciou. Česká republika je ďalej členom *Európskej patentovej organizácie (EPO)* a zmluvnou stranou *Dohovoru o udeľovaní európskych patentov*, ktorú spravuje EPO. Je tiež zmluvnou stranou *Dohody o obchodných aspektoch práv duševného vlastníctva (dohoda TRIPS) Svetovej obchodnej organizácie (WTO)*.

3 Metodológia

Pre naplnenie hlavných a nadväzujúcich cieľov budú pri jej spracovaní použité predovšetkým metódy založené na logickom myslení.

Analýza (rozklad) je myšlienkové rozloženie skúmaného javu na čiastkové zložky, ktoré sa stávajú predmetom ďalšieho bádania. Cieľom analýzy ako rozkladovej metódy je vysvetliť daný problém pozornou prehliadkou jeho zložiek. (Široký, 2011)

Syntéza (skladanie) je myšlienkové spojenie jednotlivých častí v celok. Pri syntéze sa sleduje vzájomné podstatné súvislosti medzi jednotlivými zložkami javu alebo objektu, čo napomáha k odhaleniu vnútorných zákonitostí fungovania a vývoja javu či objektu bádania. Je to postup, kedy sa formulujú závery na základe východiskových zistení. (Široký, 2011)

Abstrakcia je vedecká metóda, pri ktorej sa oddeľujú nepodstatné vlastnosti skúmaného javu alebo objektu od vlastností všeobecných a podstatných. Abstrakcia tiež môže byť východiskom pre zovšeobecnenie či porovnanie. (Hendl, 2005)

Konkretizácia je opačný proces, kedy vyhľadávame konkrétny výskyt určitého objektu z určitej triedy objektov a snažíme sa na neho aplikovať charakteristiky, platné pre túto triedu objektov. (Hendl, 2005)

Komparácia je jednou z najpoužívanejších vedeckých metód. Umožňuje stanoviť zhody a rozdielov javov či objektov. Pri porovnávaní sa zisťujú zhodné či rozdielne stránky rôznych predmetov, javov či ukazovateľov. Porovnávací kritérium môže byť vymedzené vecne, priestorovo alebo časovo. Na základe komparácie je možné vyslovovať vedecké závery. (Široký, 2011)

4 Prístupy oceňovania nehmotných aktív

V domácej a svetovej literatúre existuje mnoho metód slúžiacie na oceňovanie duševného vlastníctva. Niektoré z nich majú čisto teoretický charakter, zatiaľ čo iné sú použiteľné v podnikovej praxi. Často sa vyskytujú aj metódy, ktoré sú založené na finančnej teórii. Každá metóda má svoje výhody a nevýhody, ale žiadna z nich nie je schopná uspokojiť všetky nastavené požiadavky. (Smith a Parr, 2000)

Podľa známej publikácie od autorov Reilly, Schweihns (1999) je potrebné si uvedomiť, že oceňovanie duševného vlastníctva je veľmi zložitá úloha z dôvodu charakteru majetku, lebo ťažko sa určuje hranica medzi duševným a inými formami kapitálu. Ďalším nedostatkom metód oceňovania duševného vlastníctva je aj to, že nové akademické publikácie sa často zameriavajú na aktuálne trendy a silne ignorujú aspekty už dokončených metód. Preto v súčasnosti existujúce metódy predstavujú komplikované teoretické návrhy a majú obmedzenú praktickú využiteľnosť, čo spomaľuje rozvoj jednotného spôsobu oceňovania duševného vlastníctva, ktorý by sa uplatňoval v podnikoch na národnej a medzinárodnej úrovni.

Odborná literatúra z oblasti oceňovaní majetku sa väčšinou zhoduje na členenie metód na tri základné prístupy:

- nákladový prístup
- výnosový prístup
- porovnávací prístup

Uvedené klasické prístupy sú určené k tomu, aby zachytili príslušné porovnávacie, ekonomické a fyzické charakteristiky majetku.

4.1 Nákladový prístup

Nákladový prístup je najjednoduchší spôsob ocenenia nehmotných aktív. Metódy tohto prístupu sa snažia zachytiť hodnotu majetku na základe odhadu nákladov, ktoré súvisia s jeho vývojom. Znamená to priamy vzťah medzi nákladmi a hodnotou nehmotného majetku. Ich výsledkom nie je hodnota nehmotného majetku. Z pohľadu trhu, alebo kupujúceho výsledok nevyjadruje potenciálny úžitok z daného aktíva. (Martin a Drews, 2006)

Anson et. al. (2014) uvádzajú, že tento prístup je založený na princípe ekonomickej substitúcie, teda myšlienke, že záujemca nie je ochotný za nehmotný majetok zaplatiť viac, ako by zaplatil v ekonomických nákladoch za vytvorenie nehmotného majetku s porovnateľnou užitočnosťou. Ocenenie nákladovou metódou je určenie hodnoty vloženej ľudskej práce, materiálu a tvorivej energie, nevyhnutné pre vybudovanie popr. obstaranie obdobných aktív v súčasných ekonomických podmienkach a za súčasného stavu daného odvetvia.

Podľa Sharma (2012) tento prístup predstavuje náklady spojené s priamou reprodukciou majetku alebo náklady spojené s nahradením oceňovaného majetku, zohľadňuje funkčný nedostatok a ekonomickú respektíve morálnu zastaralosť.

Anson et. al. (2014) konštatuje, že nehmotné statky tvoria rôznorodú skupinu, a je s nimi spojená široká rada nákladov. U nehmotných aktív, kde je oceňovanie veľmi časté, sa jedná predovšetkým o:

- náklady na výskum, vývoj, testovanie (u technických riešení)
- náklady na spotrebiteľské prieskumy, reklamné kampane, administratívou spojenou so zavadením na trh (u ochranných známk)
- náklady súvisiace s právnou ochranou (prieskum zápisnej spôsobilosti, registračné a zdržovacie poplatky.)

Príklad - Ocenenie novej ochrannej značky nákladovou metódou

Podnik si objednal u reklamnej agentúry ochranné označenie, za vytvorenie uhradil sumu 70 tis. Kč. Za ďalšie marketingové služby 6 tis. Kč. Požiadal ÚPV o zápis do registra ochranných označení, a za poplatky prihlasovacie spolu s nákladmi na patentového zástupcu spolu činili 12 tis. Kč.

V tomto prípade je možné oceniť ochranné označenie nákladovým spôsobom. Vynaložené náklady na ochrannú značku sú nasledovné: náklady na vytvorenie: 70 tis. Kč, marketingové služby: 6 tis. Kč, zápis do registra (+náklady s tým spojené): 12 tis. Náklady celkom teda predstavujú: 88 tis. Kč. Treba si uvedomiť, že výsledok bude predstavovať len minimálnu hodnotu stanového predmetu ocenení.

Napriek tomu, že sa jedná o pomerne jednoduchý výpočet hodnoty nehmotného aktíva, jeho použitie je značne obmedzený. Žiadna nákladová metóda nie je schopná dopracovať k tržnej hodnote nehmotného aktíva. Tento prístup totiž implicitne predpokladá, že ekonomická hodnota nehmotného statku súvisí s nákladmi na jeho vytvorenie, s čím sa však v praxi takmer nikdy nestretáme.

4.2 Výnosový prístup

Je najpoužívanejším prístupom k oceneniu nehmotného majetku. Je založený na princípe ekonomického očakávania, teda myšlienke, že záujemca nie je ochotný za nehmotný majetok zaplatiť viac, než je súčasná hodnota očakávaných príjmov z využitia aktíva pri miere rizika na úrovni porovnateľnej investície.

Wilson (2012) uvádza, že výnosový prístup predstavuje druhú generáciu metód oceňovania duševného vlastníctva. Vychádza zo schopnosti majetku generovať cash flow. Kým porovnávací prístup má svoje obmedzenia a nákladový prístup je aplikovateľný len v špeciálnych prípadoch, metódy výnosového prístupu sú všeobecne použiteľné pre väčšinu situácií oceňovania nehmotných aktív.

Podľa Vidrascu (2014) tento prístup je založený na diskontovaných peňažných tokov a definuje hodnotu majetku ako súčasnú hodnotu čistých očakávaných výnosov, ktoré majú byť dosiahnuté v priebehu jeho ekonomickej životnosti. Pri výpočte hodnoty majetku sa vychádza z budúcich príjmov vzťahujúce sa na podnikanie, obchodné divízie alebo produktu, potom sa zisťuje ich súčasná hodnota a overuje sa časť tejto hodnoty, ktorá súvisí s duševným vlastníctvom. Od tohto potenciálneho hrubého príjmu sa musia oddeliť aj náklady spojené s prevádzkou majetku. Pri určovaní hodnoty majetku výnosový prístup sa zameriava na nasledovné faktory: čistý peňažný tok odvodený z využitia majetku, trvanie zdroju príjmov a diskontná sadzba (inflácia, riziko, úrokové sadzby).

Najrozšírenejšou metódou oceňovania nehmotných aktív, predovšetkým práv duševného vlastníctva je **metóda licenčnej analógie**. Táto metóda je založená na úvahe, že hodnota nehmotného majetku sa rovná cene, ktorá by na trhu bola s najväčšou pravdepodobnosťou zaplatená za súhlas s využívaním podobného alebo rovnakého riešenia, prípadne za jeho prevod. Práva k využívaniu sú poskytované formou licencie alebo podobnej zmluvy. Za právo k ich využívaniu sa platí licenčný poplatok. (Čada, 2007)

Matematické vyjadrenie podľa Svačina (2010):

Rovnica 1: Vzorec licenčnej analógie

$$H_{NA} = \sum_{t=1}^n \frac{T_t \times PM \times LP \times K_t \times (1-d)}{(1+i)^t} + TAB$$

T_t – plán objemu predaja výrobku obsahujúceho oceňovaný nehmotný aktívum (čisté tržby)

PM – podiel nehmotného aktíva na objemu predaja výrobku obsahujúceho oceňované nehmotné aktívum

LP – sadzba licenčného poplatku

K_t – index zastarania (tento index napomáha vyjadriť obecnú závislosť hodnoty technických riešení na čase. Celková tendencia hodnoty technických riešení má v čase klesajúcu tendenciu. Pre stanovenie indexu zastarania je nutné odhadnúť dĺžku užitočnej životnosti ohodnocovaného riešenia.)

i – náklady ušlej príležitosti

t – zostávajúca doba životnosti nehmotného aktíva

d – sadzba dane z príjmov právnických osôb

TAB – prínos z daňovej opisovateľnosti nehmotného aktíva

Príklad - Ocenenie priemyselného vzoru licenčnou analógiou

Predmet ocenenia je priemyselný vzor - technické riešenie, u ktorého predpokladáme dobu použiteľnosti 5 rokov. Údaje o rozsahu výroby sú iba vymyslené. Licenčný poplatok sa obvykle u priemyselných vzorov pohybuje v rozmedzí 2 - 6%. Pre stanovenie koeficientu zastaraniu je nutné odhadnúť dĺžku užitočnej životnosti oceňovaného nehmotného majetku. Technické riešenia majú vždy len časovo ohraničený dosah, pretože v budúcnosti budú určite prekonané iným riešením. Tento aspekt musí byť braný do úvahy a je vyjadrovaný koeficientom zastaraniu.

Hodnota koeficientu zastaraniu je tiež vymyslená, je možné ju považovať za priemernú hodnotu. Koeficient miery kapitalizácie bol vypočítaný pomocou vzťahu: $1/(1+i)^t$ podľa zákona č. 151/1997 Zb. o oceňovaní majetku. Veľkosť podielu nehmotného majetku je taktiež ilustratívny. Tabuľka 2 znázorňuje podrobný výpočet.

Tabuľka 2: Príklad na výpočet ocenenia priemyselného vzoru licenčnou analógiou.

Rok	Rozsah výroby RV (Kč)	Licenčný poplatok 4 % RV x LP (Kč)	Koeficient zastarania KZ 8 %	RV x LP x KZ (Kč)	Koeficient kapitalizácie KK 13 %	Podiel na výrobe 20 % PM	Čistá ročná hodnota (Kč) RV x LP x KZ x KK x PM
2012	30 mil.	1 200 000	0,92	1 104 000	0,884	0,20	195 187
2013	32 mil.	1 280 000	0,84	1 075 200	0,783	0,20	168 376
2014	34 mil.	1 360 000	0,76	1 033 600	0,693	0,20	143 256
2015	36 mil.	1 440 000	0,68	979 200	0,613	0,20	120 050
2016	40 mil.	1 600 000	0,60	960 000	0,542	0,20	104 064
Celkom							730 933

Zdroj: vlastné spracovanie

Celkom teda výsledok predstavuje 730 933 Kč.

V prípade výnosového prístupu je dôležité si spomenúť spôsob oceňovania netržného charakteru, a to **oceňovanie nehmotného majetku podľa zákona č. 151/1997 Sb.**

Ide o ocenenie, ktorému sa v praxi hovorí kapitalizácia zisku a je považované za zjednodušenú variantu výnosového ocenenia oproti metóde diskontovaného cash-flow. Tento spôsob oceňovania je považovaný za univerzálny a jednoduchý, ale zistenie trhovej hodnoty daného nehmotného statku môže byť skreslené. Je to dané tým, že neuvažuje povahu nehmotných statkov a ich rozdielnosť. Ako hlavný

problém však vidíme administratívne stanovenie miery kapitalizácie, ktorá v súčasnosti predstavuje u majetkových práv 12%. Je otázkou, či vzhľadom ku komponentom, z ktorých by mali byť kapitalizačné a diskontné miery určované, má táto hodnota opodstatnenie, resp. ako bola stanovená. Matematické vyjadrenie metódy, podľa zákona:

Rovnica 2: Vzorec oceňovania podľa zákona

$$C_v = \frac{Z_j}{\left(1 + \frac{p}{100}\right)^j}$$

C_v – cena majetkového práva zjištěná výnosovým způsobem

Z_j – roční čistý výnos užívání práva v letech, ve kterých bude právo používáno, určený postupem podle § 17 odst. 2 písm. a) nebo b) zákona

p – míra kapitalizace v procentech pro majetková práva uvedená v příloze č. 22 prováděcí vyhlášky

J – pořadové číslo roku, ve kterém bude právo používáno

n = počet let, po kterých bude právo používáno, nejvýše však počet let podle § 17 odst. 3 zákona.

Príklad - Ocenenie priemyselného vzoru podľa zákona č. 151/1997 Sb.

Predmet ocenenia je priemyselný vzor - technické riešenie, u ktorého predpokladáme dobu použiteľnosti 5 rokov. V poslednom roku užívania tohto práva činí objem výroby 40 mil. Kč. Otázkou je, aké percento z tohto rozsahu výroby je adekvátne danému konkrétnemu prípadu. Bude použitý priemerná sadzba, ktorá činí 1% z celkového objemu výroby. Konkrétne teda v danom prípade bude ročný čistý výnos užívania práva v rokoch, po ktorých bude právo používané, predstavovať 400 000 Kč. Miera kapitalizácie pre účely ocenenia majetkových práv činí 12 %.

Rovnica 3: Príklad výpočtu podľa zákona

$$C_v = \frac{400\,000}{(1 + 0,13)^1} + \frac{400\,000}{(1 + 0,13)^2} + \frac{400\,000}{(1 + 0,13)^3} + \frac{400\,000}{(1 + 0,13)^4} + \frac{400\,000}{(1 + 0,13)^5}$$
$$C_v = 353\,982,30 + 313\,258,67 + 277\,220,06 + 245\,327,49 + 217\,103,97$$
$$= 1\,406\,892,49 \text{ Kč}$$

Je zrejmé, že tento výsledok sa podstatne líši od výsledku vypočítaného metódou licenčnej analógie. Tento rozdiel môžeme prisúdiť rôznym vstupným hodnotám. Problémom je samotné zistenie týchto vstupných hodnôt, ku ktorému môže každý subjekt pristúpiť trochu odlišne.

4.3 Porovnávací prístup

Podľa Lagrost et. al. (2010) metódy porovnávacieho prístupu oceňovania duševného vlastníctva stanovujú hodnotu majetku tak, že študujú transakcie so statkami, ktoré sú podobné tomu, ktorý je oceňovaný za podobných okolností. Cena porovnateľného majetku sa následne upraví o charakteristiky, ktoré sú odlišné v porovnaní s charakteristikami príslušného majetku (ako sú napr. dátum predaja, lokalita, typ, vek a technický stav a pravdepodobné budúce využitie). Na základe aplikácie priemernej ceny sa získa odhad hodnoty na princípe porovnávacieho prístupu. Vzhľadom k tomu, že stanovenie hodnoty majetku je založené na porovnateľných transakciách, je v tomto prípade vyžadovaná vysoká úroveň informovanosti. Porovnávajú sa (Vidrascu et al., 2014):

- ekonomické charakteristiky
- technologické vlastnosti
- funkčné vlastnosti
- odvetvie ekonomiky

- ekonomické podmienky na danom trhu v čase porovnáanej transakcie
- existencia nadštandardných finančných podmienok transakcie.

Aby sme túto metódu mohli použiť je potrebné mať k dispozícii daný trh, dostatočný počet obchodovaných statkov na tomto trhu a dostupnosť potrebných informácií. Postup tejto metódy pozostáva z niekoľkých krokov podľa Reilly a Shweih's (1999):

1. nájdenie vhodného trhu
2. získanie všetkých dostupných informácií o transakciách s porovnateľným statkom
3. analýzy a kontrola aktuálnosti získaných informácií
4. výber porovnávaných jednotiek a ich analýza,
5. porovnanie vybraných jednotiek s oceňovaným statkom podľa určitých znakov
6. zhrnutie získaných údajov do jedného údaje či do určitého rozpätia.

Anson et. al. (2014) konštatuje, že výhodou tohto prístupu je, že môže byť aplikovateľné na širokú škálu nehmotného majetku. Informácie a údaje o transakciách na trhu môžu byť veľmi užitočné pri analýze a oceňovaní duševného vlastníctva, avšak sú len zriedka natoľko komplexné, aby mohli tvoriť základ pre uspokojivé stanovovanie hodnoty majetku.

Čada (2007) upozorňuje na skutočnosť, že také podmienky v ČR zatiaľ nie sú. Jednak je počet prípadov prevodov nehmotného majetku relatívne malý, a potom hlavne, neexistuje žiadny legálny zdroj získavania podstatných údajov a skutočností, za ktorých sa tieto obchody uskutočňujú. V obmedzenej miere sú k dispozícii údaje zahraničné, ktoré ale môžu byť označené za nedostatočne reprezentatívne pre naše tržné prostredie. Tento prístup má preto v Českej republike obmedzené použitie.

Tento prístup môže byť nevýhodný aj vtedy, pokiaľ potrebujeme oceniť nehmotný statok, ktorý je svojou podstatou jedinečný. V tomto prípade len ťažko nájdeme vhodný trh, ktorý by nám pre porovnanie s iným predmetom nehmotnej povahy poslužil.

4.4 Ďalšie metódy oceňovania nehmotných aktív

Pre úplnosť uvádzam ďalšie prístupy oceňovania, a to oceňovanie pri transferu nehmotných aktív a opčné oceňovanie.

V súčasnej dobe získavajú veľký podiel na celosvetovom obchode prevody (transfery) tovarov, nehmotného majetku a služieb vnútri nadnárodných spoločností, ktoré rozmiestňujú svoje výrobné, vývojové, obchodné aktivity do rôznych štátov. Za účelom zjednotenia a zjednodušenia postupov pri oceňovaní spomínaných transferov sú v medzinárodnom meradle uplatňované princípy a postupy upravené v Smernici o prevodných cenách pre nadnárodné podniky a daňové správy 70/1997 Fz. Na zistenie transferových cien nehmotných statkov sa používajú metódy transakčno-ziskové, najmä metóda rozdelenia zisku. **Metóda rozdelenia zisku** (Profit Split) je vhodná pre posúdenie zložitých, úzko previazaných obchodných transakciách, ktorých nie je možné posudzovať oddelene, ako napríklad prevod vysoko hodnotného jedinečného nehmotného majetku. Podstatou metódy je overenie, či delenie zisku medzi združenými podnikmi, ktoré zodpovedá spôsobu, akým by bol tento zisk rozdelený medzi nezávislými podnikmi. Pri použití metódy sa vychádza z predpokladaných ziskov, lebo nie je možné, aby daňovník vedel, aké budú skutočné zisky z podnikania v okamihu stanovenia podmienok obchodnej transakcie. (Elena et al. 2015)

Podľa Iazzolino (2015) **opčný prístup** sa používa pre ocenenie chránených technických riešení. Metódy opčného prístupu vychádzajú z obecných zásad opčných obchodov, keď kúpna opcia predstavuje pre záujemcov, v tomto prípade o nové riešenie, jednoduché právo do určitej doby nakúpiť, nie však povinnosť tento obchod v budúcnosti uzatvoriť. Právo opcie je v rámci obchodov s inováciami či vynálezmi zásadne úplatné, takže odloženie obchodu do vyjasnení istých podmienok prináša majiteľovi práva určitých finančných prostriedkov. Samotná technika opčného ocenenia bola formulovaná autormi Fischer Black and Myron Scholes v roku 1973. (Fonseca et. al, 2017)

5 Výhody a nevýhody jednotlivých přístupov

V predchádzajúcich kapitolách sú charakterizované prístupy oceňovania nehmotných aktív a každý prístup je znázornený aj na príklade. Každá metóda má svoje uplatnenie, často ako podporná metóda. Tabuľka 3 obsahuje najvýznamnejšie výhody a nevýhody jednotlivých prístupov a metód.

Tabuľka 3: Výhody a nevýhody jednotlivých prístupov

Prístupy	Výhody	Nevýhody
Nákladový	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Je založený na princípu ekonomickej substitúcie ▪ Jednoduchý výpočet ▪ Je vhodný v prípadoch, keď prínos z nehmotného aktíva nie je jednoznačný ▪ Hodnota nehmotného aktíva sa hneď po vytvorení objaví v účtovníctve 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tieto metódy nie sú schopné dopracovať k tržnej hodnote nehmotného aktíva, lebo neexistuje priamy vzťah medzi hodnotou nehmotného majetku a nákladmi, ktoré sú potrebné na jeho vytvorenie ▪ Pri výpočtu tento prístup neberie do úvahy budúce výnosy, ktoré je schopné nehmotné aktívum vygenerovať ▪ Výsledok nevyjadruje potenciálny úžitok z daného aktíva ▪ Stanoviť náklady „vytvorenia“ nehmotného aktíva je náročné, pretože je potrebné vykonať detailnú analýzu predmetu ocenenia (základné, technické parametre)
Výnosový	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Je založený na princípu ekonomického očakávania ▪ Metódy výnosového prístupu sú všeobecne použiteľné pre väčšinu typu nehmotných aktív ▪ Základná metóda ocenenia práv duševného vlastníctva, ktoré sú obchodovateľné formou licenčných zmlúv ▪ Relatívne jednoduchý výpočet ▪ Potrebné údaje sú vo väčšine prípadov dostupné z finančných evidencií podnikov ▪ Súvisiaci peňažný tok je predvídateľný 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nevýhodou metód je, že vychádzajú z predpokladov budúceho vývoja, ktorý je vždy spojený s určitou mierou rizika ▪ Je potrebné predvídať nielen budúci cash flow, ale aj odhadnúť diskontnú sadzbu ▪ Netržná metóda (oceňovanie podľa zákona) nikdy nevyčíslí trhovú hodnotu aktíva, lebo neuvažuje povahu nehmotného aktíva a ich rozdielnosť
Porovnávací	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Je založený na princípu rovnováhy ▪ Relatívne jednoznačný prístup oceňovania ▪ Môže slúžiť ako kontrola výsledkov iných prístupov ▪ Môže byť aplikovateľný na širokú škálu nehmotných aktív 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Obmedzený trh v oblasti obchodovania s nehmotnými statkami ▪ Vyžaduje sa vysoká úroveň informovanosti na trhu ▪ Potrebné zdroje a informácie pre ocenenie nie sú verejne dostupné, alebo nie sú úplné ▪ Jedinečnosť nehmotných statkov skomplikuje porovnávanie

Zdroj: vlastné spracovanie

6 Záver

Nehmotné aktíva sú charakteristické jedinečnosťou, každý statok potrebuje individuálny prístup k ocenení. Kvantitatívne prístupy vyjadria hodnotu nehmotných aktív v peňažných jednotkách. Po vykonaní podrobného prehľadu českej a zahraničnej odbornej literatúry je zrejmé, že horeuvedené prístupy oceňovania nie sú jednotné. Každý prístup bol vyvinutý na určité požiadavky a má rôznorodý pohľad na danú problematiku, ale ani jeden z nich nie je univerzálny.

Nákladový prístup predpokladá, že nehmotný majetok môže byť ocenený na základe nákladov, ktoré boli do neho investované, prepočítané na súčasnú hodnotu alebo ako súčet nákladov, ktoré by museli byť vynaložené na rovnaký alebo veľmi podobný nehmotný majetok v prípade, že by sme ho chceli vytvoriť znova. Problémom pri tejto metóde môže byť slabá väzba medzi vynaloženými nákladmi, čiže hodnotou nehmotného aktíva a jej budúcimi prínosmi (či už v podobe zisku, alebo výnosov). Druhým problémom môže byť fakt, že hodnota pre majiteľa nehmotného statku môže byť omnoho vyššia než hodnota, ktorú vyčíslime pomocou minulých nákladov.

V praxi je výnosový prístup najvyužívanejším, a to najmä v prípade priemyselných práv. Vychádza z úvahy budúceho prínosu, ktorý nám daný nehmotný majetok prinesie.

Pomocou porovnávacieho prístupu sa stanovuje hodnota nehmotného aktíva na základe porovnania predaja rovnakých alebo veľmi príbuzných aktív na trhu. V praxi sa ale veľmi ťažko tieto informácie dohľadávajú, pretože sa málokedy stane, že by nehmotný majetok bol predávaný zvlášť, väčšinou sa predáva podnik ako celok aj so všetkými nehmotnými aktívami, ktoré vlastní. Ďalším problémom je samotné nájdenie porovnateľného aktíva, väčšina nehmotného majetku je veľmi špecifická a tak v prípade, ak sa nám podarí nájsť porovnateľný obchod, vyžaduje si toto ocenenie mnohé úpravy a „napasovanie na mieru“, čo kladie veľký nárok na schopnosti a skúsenosti oceňovateľa.

Základným rysom oceňovania nehmotného majetku je vysoká miera subjektivity premietajúca sa v jednotlivých metódach do mnohých krokov ocenenia. Neexistuje jednotný postup podľa ktorého by sme mohli postupovať a dospieť k jednoznačnému záveru. Príspevok obsahuje charakteristiku základných prístupov oceňovania nehmotných aktív a poukazuje na ich výhody a nevýhody,

Tento príspevok bol podporený grantom: FP-J-17-4137 Použití expertních metod a podpora ICT při řízení rizik v podnicích.

7 Literatura

- [1] ANSON, Weston; NOBLE, David; SAMALA, Jemma. IP Valuation: What Methods Are Used to Value Intellectual Property and Intangible Assets? *Licensing Journal*, 2014.
- [2] BLAIR, Roger D. Intellectual property : economic and legal dimensions of rights and remedies. 1. vyd. New York: Cambridge University Press, 2005. ISBN 0-521-54067-4.
- [3] BOUTEILLER, Christophe; KARYOTIS Catherine. The Evaluation of Intangibles: Introducing the Optional Capital. *Investment Management and Financial Innovations*. 2010.
- [4] CONTRACTOR, Farok J. Valuation of intangible assets in global operations. Westport, Conn.: Quorum Books, 2001. ISBN 1567204120.
- [5] ČADA, Karel. Oceňování nehmotného majetku. 2., upr. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1187-0.
- [6] ČADA, Karel. *Oceňování nehmotného majetku*. 2., upr. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. ISBN 978-80-245-1187-0.
- [7] SHUVALOVA, Elena; KUROCHKINA, Irina; PANKRATOVA, Tatyana; PLATOSHKINA Olga. The system of transfer pricing. *International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences*. 2015.

- [8] FONSECA, Marcelo Nunes; PAMPLONA, Edson Oliveira; ROTELA JUNIOR DE MELLO VALÉRIO, Paulo a EDUARDO Victor. Feasibility analysis of the development of an oil field: a real options approach in a production sharing agreement. *Revista Brasileira de Gestão de Negócios*. 2017.
- [9] HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- [10] IAZZOLINO, Gianpaolo a Giuseppe MIGLIANO. The Valuation of a Patent through the Real Options Approach: A Tutorial. *Journal of Business Valuation and Economic Loss Analysis*. 2015.
- [11] KUBÍČEK, Jaromír a Pavel SVAČINA. Průmyslová práva a nehmotné statky, jejich licenční využití a oceňování: příručka pro praxi vědecko-výzkumných pracovníků. Praha: Technologické centrum AV ČR, 2006. ISBN 80-86794-18-0.
- [12] LAGROST, Celine; MARTIN, Donald; DUBOIS, Cyrille; QUAZZOTTI, Serge. Intellectual property valuation: how to approach the selection of an appropriate valuation method. *Journal of Intellectual Capital*, 2010.
- [13] MALÝ, Josef. Oceňování průmyslového vlastnictví: nové přístupy. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2007, 182 s. ISBN 978-80-7179-464-6.
- [14] MARTIN, Deryl; DREWS, David, C. Intellectual Property Valuation Techniques. *Licensing Journal*, 2006
- [15] REILLY, Robert F. a Robert P. SCHWEIHS. Valuing intangible assets. New York: McGraw-Hill, c1999. ISBN 0786310650.
- [16] SHARMA, Nishi. *Intangible Assets: A Study of Valuation Methods*. BVIMR Management Edge, 2012.
- [17] SMEJKAL, Vladimír. Právo informačních a telekomunikačních systémů. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Právo a hospodářství (C.H. Beck). ISBN 80-7179-765-0.
- [18] SMITH, Gordon V. a Russell L. PARR. Valuation of intellectual property and intangible assets. 3rd ed. New York: Wiley, c2000. Intellectual property series (John Wiley & Sons). ISBN 0471362816.
- [19] SVAČINA, Pavel. *Oceňování nehmotných aktiv*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2010, 214 s. ISBN 978-80-86929-62-0.
- [20] ŠIROKÝ, Jan. *Tvoříme a publikujeme odborné texty*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-5.
- [21] TELEC, Ivo. Tvůrčí práva duševního vlastnictví. Brno: Doplněk, 1994. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-0885-7.
- [22] VIDRASCU, Paula-Angela; CRISTEA, Andrei Mihai; IACOB, Oana Camelia a VOLINTIRU, Ana-Maria. Synthesizing and exposure of the assessment methods of the intangible assets. *Internal Auditing & Risk Management*, 2014.
- [23] WILSON, Blake. S. Retrospective Valuations of Intellectual Property. *Journal Of Technology Transfer*, 2012.